

„Odkud mohu vědět, ke kterému kmeni patřím.“

„Ale já vím a — vidím.“

„Co vidíte?“

„Vidím, co vidím“ — a nepatrně ustupujíc ji Šemejka rychle změřil od hlavy k patě — krásný karelský smrk, smrk s rozkvetlou korunou, když se ještě ozdobí květy.

Šemejka již připevnil svou sponu na Marjinu hrud', levou ruku vsunul pod šátek a nadzvedl ho, druhou rukou prostrčil jehlu skrz vršek a zespodu zase ven, zacvakl háček — šlo to pomalu, ale výsledek byl dobrý, otočil ji za ramena, zezadu narovnal, ještě upravil, kde byl trochu našikmo. Marja jako by byla v jeho náručí, chtěla odejít, ale nakonec neodešla — hrud' se jí zvedala, oči jí zářily obdivem, ostychem, radostí i studem.

„Nyní je to dobré — teď už to jistě vydrží.“

Šemejka ji znovu otočil, poodešel, vrátil se blíž a obcházel kolem, napodobujíc Juhovy pohyby:

„Teď je to její, jak má být — tak to je — tak to je! — ano — ano!“ — a zamručel jako před chvílí Juha, Marja propukla v hlasitý smích a Šemejka jí smích opětoval.

Náhle, rychle jako kočka, chytil Šemejka Marju oběma rukama za zápěstí.

„Máme i další zvyk v naší zemi!“

„Jaký zvyk?“

Marja *je odhodlána* směle mu pohlédnout do očí a dívá se vyzývavě, nebojácně, neúprosně, ale s napjatou tváří a rozpáleným čelem.

„Jaký zvyk?“

Šemejkova tvář je tak blízko její, že ji vidí rozmazaně.

„Za zásobní sponu je ženich odměněn polibkem.“

„Už přichází!“

Zašeptala to. Bylo slyšet, že se Juha blíží, dva kroky, jeden těžší než druhý, na promáčené podlaze předsíně.

Šemejka se pustil a postrčil Marju ke dveřím vstříc Juhovi.

„Teď je to její, jak má být! Tady je se svým hedvábím, se svou sponou! Podívej, není to krásné, co máš?“

„Tak to je, tak to je — ano, ano.“

Zrovna tak, jak to právě napodobil Šemejka! — Obcházel ji, otáčel. A Marja se Šemejkou se společně dali do bouřlivého smíchu, stejně jako předtím.

Ale Juha upustil — jako by se chlubil — hrst stříbrňáků na stůl.

„Tady je za hedvábí a spony. Neptám se na cenu — vezmi si, co to stálo!“

Šemejka vzal nejmenší minci, vyhodil ji do vzduchu, luskl prsty, chytil ji a schoval do kapsy.

„To je vše, co si vezmeš?“

„I to je až příliš.“

„Ale proč mi dáváš takový dar?“

„Abych dostal na oplátku dar já od tebe.“

„Ale co když už ho dostal!“ vyhrkla Marja.

„Cože — no dobrá!“

Jako kdyby je opravdu uhodl — dehtářovy úmysly a chtěl ho takto odměnit. Byl to správný mužský, opravdu rádný chlap! A Juha ještě nikdy nepozval ke stolu hosta tak srdečně, jako teď Šemejku čekajícího právě na jídlo, k němuž Marja, s krásným šátkem na ramenou a sponou blýskající se na hrudi, s úsměvem dobré nálady na rtech, nosila další nové dobroty, kolébajíc se ze světnice do komory a z komory do světnice.

Jedlo se a po jídle ještě ochutnávali Šemejkovy sladkosti. Ve třech rozprávěli. Nezdálo se, že by si Šemejka Marji všimal, občas na ni jen lenivě pohlédl, sedě na lavici, opřen o stěnu, nohy natažené na podlaze, dlouhé, rovné, odpočívající šlachy a svaly rádně vykoupané, dosyta najedený — ruce zkřížené na hrudi jen občas se natáhl po stříbrné číši. Tak seděl a vyprávěl o svých cestách, o svých výpravách po mořích a pevninách a kde se všude potuloval po cizích královstvích a vzdálených městech — a trochu se chlubil sám sebou a svými obchody a činy a přiměl Juhu několikrát říci: »Dobrá — dobrá, tak — tak, něco na tom musí být!« Ale pak začal být unavený a zívá, i otázal se, zda si může jít odpočinout do sauny nebo se natáhnout na tuto lavici ve světnici, aby si narovnal záda. Zítra by se měl opět vydat na cestu.

„V chalupě by mělo být místo“, řekla Marja. „Vezmi, Juho, hosta na odpočinek.“

Juha se vydal napřed ukazujíc cestu. Šemejka šel s ním, ale v předsíni se otočil a vrátil se do světnice.

„Host snad něco zapomněl?“ zeptala se Marja.

„Zůstala tu celá brašna.“

„Tak to není jen něco, když celá brašna.“

Šemejka nasadil jeden její popruh na rameno, Marja mu pomohla s druhým. V levé ruce měl popruh, pravou měl volnou.

„Nezůstalo ještě něco?“

„Ještě čepice.“

Marja ji vzala z lavice a přinesla. Vtom Šemejka popadl Marju do náruče, přitiskl k sobě a chvíli ji tak držel. Pak, jako by se nic nestalo, ji pustil, nic neřekl a odešel. Ani Marja se

neodvážila promluvit. Jen tam zůstala se Šemejkovou čepicí v ruce. Ve dveřích se objevil Juha. Marja mu hodila čepici a chystala se vyjít ven.

„Vezmi hostu jeho čepici.“

Ale Juha stál ve dveřích, zatarasil cestu, ústa a oči usměvavé.

„Co chceš?“ téměř odsekla Marja, pohled měla chladný a pronikavý jako hrot nože.

„Při-přišel jsem se napít“, zamručel Juha.

„Však tam něco je.“

„Ano, jen pro – pro mě ... přejedl jsem se...“

„Tu máš!“

Marja mu strčila po stole pohár podmáslí. Juha se chystal něco říct. Nedokázal to, místo toho se napil podmáslí z poháru. Teprve pak se odvážil.

„K-kam si hodláš lehnout t-ty, když–?“

„Když co?“

„Když jsi nechala svou postel hostu.“

„Do sauny“, odsekla Marja.

„Možná by bylo chladněji na spaní v m-mém pokoji...? Já půjdu třeba do stáje.“

Marja vyšla ven. Vypadala, jako by se zase kvůli něčemu hněvala. Zdálo se, že jde do sauny. A Juha šel s poháry do své světnice.

III

Je už bílý den, když se Šemejka probudí ve své světnici. Ležíc na zádech s rukama za hlavou si prohlíží místo svého noclehu... Ženská světnice, pravděpodobně samotné hospodyně. Má to být jedna z nejlepších v domě, avšak jeho paní toho vsutku nemá mnoho. Dva vlněné zimní kabáty a stejné množství letních domácích šatů, jediná obyčejná plátěná košile, zbytek samé hadry. Na hřebíku visí svazek šedých punčoch. Není divu, že mohli oči nechat na hedvábném šátku a sponě, takové, co měla i jeho žena. Dal jsem asi příliš drahý dar, prodali by vlastní dům, kdybych se nespokojil s ničím menším. Ale nebylo to poprvé, co Šemejka z Uhtuy obdaroval ženu. Ani všechny krovy této chalupy by neunesly veškeré hedvábí, které bylo darováno. Je dobré mít přátele i na této straně cesty... Je to půvabná žena, úplně jako ze snu...

Náhle se ozval zvuk, jako když vzlétne vodouš a zazní jeho hlas, ozval se zpěv, vycházející z chléva a nesoucí se odtud přes dvůr do chalupy a znova k chlévu a zase zpátky — Šemejka už je slyšel, zpívající ženy, ale zpěv nikdy nevycházel tak hluboko z hrudi, nikdy tak zřetelně a snadno z hrdla. Bylo to, jako by v té pěvkyni byla taková radost a veselí, že už ji nedokázala pojmout. V jejich zpěvu vždycky uslyšíte to, co by vám jinak nedaly znát. Ale málokdy se stává, co včera: ani nevykřikla, ačkoli jsem měl strach, že mě uhodí... Nechala se na místě obléknout jako nevěsta. Chvěla se, i když se snažila zůstat klidná. Byl by to rychlý úspěch, kdyby ses jen odvážil. Ale už i tvoje příbuzenstvo, Šemejko, součást jednoho muže, pobíhá v okolí cizích domů, a co teprve tvých vlastních. Ani netuší, otcové, či syny houpají na kolenou. Mohla by i jemu, dobrému muži, zde být dopřána tato radost? To je ze všeho nejzábavnější a nejbláznivější, když se za rok vrátí do stavení a tam pobíhá jeho vlastní syn tahajíc ho za vousy.

Zasmál se s pootevřenými, bezhlesými ústy a krev mu začala vřít. Nohou odstrčil dveře a spatřil Marju skloněnou, kráčející s vědrem mléka do světnice. Držení těla má jako nejlepší bojarská dcerka, jen co je pravda!

Marja za stolem cedila mléko, když do světnice vstoupil Šemejka. Pokrčenou ruku měla zvednutou do výšky, když naběračkou přelávala mléko do cedníku. Mléko šplouchalo, pak zurčelo, pak zase šplouchalo a pak zase zurčelo, jak ohyb její ruky stoupal a klesal.

„Dobré ráno, panímámo.“

„Dobré ráno, cizinče.“

Neuhnula Marja jeho pohledu. Dlouze ho opětovala jakoby vyzývavě.

Oděná byla v nedělních šatech, na ramenou Šemejkovo hedvábí a na hrudi sponu.

„Hospodář ještě spí?“ tázal se Šemejka.

„Prý spí! Šel už před slunce východem na tření cejnů. Nakázal říci spáči, že až vstane, nesmí odejít dřív, dokud se on nevrátí... i kdyby se měl zdržet do večera.“

Šemejka zůstal stát, následoval Marju očima, na rtech úsměv. Když Marja přecedila mléko, přinesla malý pohár, naplnila ho a požádala hosta, aby si vzal. Šemejka se jen usmál. Marja se zeptala, usmívajíc se na něho, zda má host pocit, že nabídka chudého domu je ubohá, a proto nechce přijmout?

„Opět, panímámo, neznáte karelské zvyky. U nás si host nikdy nic nebere sám, hospodyně mu podává všechno, co nabízí. Jako vichřice hned letí ke dveřím.“

„Tak tady už to letí!“ Marja vzala pohár ze stolu a podala ho Šemejkovi. Šemejka ho zvedl ke rtům.

„Ten, kdo nabízí, počká, až host vyprázdní svůj pohár do dna.“

„Tot' vše, co je nutno udělat?“ zasmála se Marja.

„Všechno“, řekl pravdivě Šemejka a sklopil oči přes okraj poháru.

„Nebylo by lepší dělat to v každé zemi po jejich?“

„Ne“, řekl Šemejka zároveň vážně a až strojeně slavnostně a podal Marje pohár — Marja se velmi zasmála té rozpustilosti a vrátila pohár zpátky na stůl.

„Teď máte ústa od mléka jako telátko!“

Šemejka si vousy neatřel, jen je trochu přešel jazykem a pokračoval stejným způsobem:

„To byl druhý krásný karelský zvyk. Je tu ještě třetí, ten nejkrásnější. Vousy hostu musí otřít ten, kdo je zašpinil.“

Rychlým, hbitým pohybem mu Marja podala svou zástěru od pasu, ale stejně rychle ji Šemejka chytil zezadu za šíji, zatímco jí druhou rukou nadzvedl bradu a vtiskl jí dlouhý polibek na rty. Marja cítila silnou znavenou hrud' a viděla temné, horoucí oči; Šemejka cítil měkká ňadra a viděl ospalý, zastřený pohled.

„To nesmíte“, řekla Marja mdle, a kdyby se nebyla dostala pryč, zhroutila by se — a krok byl při útěku těžký, jako by utíkala ve spánku.

Šemejka pomalu a klidně vyšel ven a usedl na schody. Marja prošla kolem.

„Tohle už host nesmí znova udělat.“

„A pročpak ne?“

„Co kdyby to někdo viděl?“

„Tak proto ne?“

„A nejen proto. Musíte to slíbit. Neodvážím se přinést jídlo na stůl.“

Žádala o to, jako by to sama nedokázala, s téměř prosebnýma očima i výrazem.

„Tak já to tedy slíbím. Smím se dívat?“

„Ano, smíte.“

„Je dobře, že nemusím mít zavřené oči.“

Marja se usmála s rozpačitou něhou... Vysmíval se jí?

Po jídle se Šemejka natáhl na dvoře, v teplém slunečním svitu, na záda s rukama za hlavou. Marja se skrývala za oknem světnice, bledou a strnulou tvář přitisknutou na skle, ňadra se jí vzdouvala, pohledem hladila klenutý hrudník a šlachovité pružné nohy, jak jedna spočívala na druhé.

Vlaštovky kroužily vysoko ve vzduchu nad Šemejkovou hlavou, teplý vánek jemně hladil hrud' a krk.

Nepřijde na slovíčko, vyhýbá se. Snad jsem měl být během zábavy opatrnější? Jaká by mohla být vábivá píseň tohoto ptáka? Měl bych sám sebe oceňovat a chválit: takový statný mladík, takový obchodník, takový vynikající lesník tě chce! Nebo bych měl lichotit jí a šeptat do ouška: ty jsi tak krásná, nikdy jsem nic podobného neviděl; vidíš, nemohl jsem si pomoci, když jsem tě uviděl, musel jsem tě obejmout, musel jsem tě políbit. Jeden se rozplývá při smutné písni, druhý se zblázní z písni veselé. Ať však zpíváš cokoli, zpívej ženě bez přestání ukolébavku jako dítěti, ať se neprobudí. Když se snažíš okouzlit, nemlč, ať tvé kouzlo nevyprchá, až řekneš verš, hned přijde další, kterým budeš pokračovat.

Na prahu chalupy se objevila hospodyně, usedla k šití, hlavu neotočila, oči nezvedla. Šemejka se na ni podíval a už věděl, kterou ze svých vábivých písní *tomuto* ptáku zazpívá.

Vstal, přišel, sedl si obkročmo na práh, jednou nohou do chalupy, druhou ven, a najednou řekl:

„Měla bys mi povědět o svých starostech, mladá hospodyně.“

Marjin hlas se trochu zadrhl:

„Svých starostech? Jakých starostech?“

„O všech, které máš.“

„Odkdy vy víte, co mám a co nemám, nebo co nemám vůbec?“

Šemejka se ve své písni na chvíli odmlčel a pak se znovu dotkl nástroje, který už podle něj měl dobrý zvuk.

„Tvůj život tady v pustině není veselý.“

Marja neodpověděla, dál šila.

„Tvůj muž je starý a zamlklý, tvá děvečka tichá a ubohá, v zimě nepřijde žádný host a v létě, když někdo přijde, tak stejně zase odejde.“

„Když člověk nic lepšího neviděl, nemá mu co scházet.“

„Pojď se mnou do Karélie, veselit se!“

Marja překvapeně vzhlédla, ale pak zase sklopila zrak.

„A co bych tam dělala?“

Pak přišla prudká, naléhavá, tíživá otázka:

„A co děláš tady — v téhle ubohé zemi — taková jaká jsi?“

„A co je špatného na této zemi? A je snad jinde lépe?“

„Tady špatně pečují o své ženy. U nás jim neohýbáme záda těžkou prací, na mlatu je neštípe v očích kouř, nešpiní si tvář sazemi při žďáření, nekřiví si záda u žernovu. Zdejší dívky nám připadají jako otrokyně — shrbené, šilhavé, s povislými prsy a vystouplými břichy, jako zacuchaní línající psi — ty však ne, hospodyně, světe div se, zatím ne, ale zakrátko tě taky takovou učiní. Brzy zmizí ruměnc z tvých tváří, brzy vyhasne lesk tvých očí.“

„A co z toho — komu to uškodí?“

„Ty dobře víš, komu.“

„Bylo by tam snad lépe?“

„Tam? Tam muži vydělávají, obchodují, z ciziny dovážejí zpracované obilí — mají ženy pro potěšení, ne jako otrokyně.“

„Co tedy dělají ženy?“

„No, tkají látky, vyšívají krásné vzory a vedou děvečky. V létě, když se jim zachce, chytají ryby, sbírají lesní plody, vaří sladkosti. A tak zůstávají mladé tak dlouho, jak jim to věk dovolí — tváře červené, kypré, měkké. Jejich krok při tanci je lehký, hlas čistý, když na tancovačce či sedíc ve stáji zpívají. Zůstávají něžné a krásné — tady jsou všechny zamlklé a tiché. A tak se karelský muž stará o své!“

„Zdá se, že se jim tam dobře žije“, řekla Marja odvracejíc se od šití.

„Zlatáky tam cinkají, hedvábí šustí. Netrávíme zimní měsíce ležíc v jejich postelích. Každé jaro se vracíme s hrudí překypující láskou, v krátkém létě si jednou zaskotačíme, usadíme si je na klín.“

Šemejka mluví stále tišeji, jeho píseň se stává stále naléhavější jako zpěv tetřeva na tokaništi. Zase se o kousek přibližuje, Marja se podle toho přesouvá, s úsměvem na rtech při své práci, očima pevně upřenýma na šití, prsty se rychle ohání jehlou.

„Jednou by ses měla, hospodyně, přijet podívat do Karélie, neboť Karélie je místo, odkud pocházíš! Jsme přece sousedé, z jedněch zalesněných kopců se vrhneš vstříc druhým zalesněným kopcům. Jeden den se proplouvá peřejemi, druhý den se vesluje klidnými vodami, mezitím se kráčí po vřesovištích, a do třetice se zase sjíždějí peřeje — no a támhle za zátokou už se rýsuje můj rybářský přístřešek, teď ještě kousek a už jsme v rodné vsi. Vesnice leží v srdci nedotčeného temného lesa. Moje tamní stavení je staré a bohaté. Na rukou by tě tam nosili, své znovunalezené dítě, od veselice k veselici by tě vodili, z oslavy na oslavu, proháněli tě v jednom tanci za druhým. Moje stará matka je velice hodná a laskavá, jako vlastní by tě — do hedvábí a sametu oblékala. Pojď, hospodyně, do Karélie!“

Může to být pravda, nebo je to žert? Zní to jako pravda, ale zkažená neskutečnem, to, co říkal.

„Pojď, přijď se podívat! Pojď hned! Se mnou!“

„S vámi?“

„Co děláš tady, krásná, půvabná hospodyně! Stárneš, uvadáš, stáváš se stejnou jako všechny ostatní. Teď zatím žiješ, ale za chvíli už nebudeš mít na tváři úsměv. Tvé oči ztratí jas, tvé vlasy seschnou, tváře spadnou jako zmrzlé bobule. Tvá záda se shríbí, tělo se zkroutí, tvé nohy se zkriví od přílišné práce... tvé krásné nohy...“

„Takhle nemluvte.“

Ale Šemejka pokračoval:

„A pro koho? Pro toho — vrásčitého, ospalého, zamlklého vousáče, vysokého s křivými nohama...“

„Už mi nic neříkejte!“ — Marja skoro vykřikla, jako by se jí zmocnila úzkost.

„Který celou noc chrápe a funí — kašle a chrochtá —“

„Ach ne, ne — dost!“

„Že měl vůbec odvahu nabídnout se někomu, jako jsi ty! Jak můžeš ležet v jeho posteli?“

„Já v jeho posteli nelehávám!“ vykřikla náhle Marja jako šílená, v očích jí vzplanul zoufalý hněv a vyskočila, ale hned se za to zastyděla a usedla o schod níž.